

Sygn. akt III Ca 1073/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 lutego 2023 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w składzie:

Przewodniczący – Sędzia Sądu Okręgowego Roman Troll

Protokolant Marzena Makoś

po rozpoznaniu w dniu 31 stycznia 2023 r. w Gliwicach

na rozprawie

sprawy z powództwa Z. S. i R. S.

przeciwko Bankowi (...) Spółce Akcyjnej w G.

o zapłatę i ustalenie

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 9 września 2021 r., sygn. akt I C 749/18

I) **oddala apelację pozwanej,**

II) **zasądza od pozwanej solidarnie na rzecz powodów 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym,**

III) **z apelacji powodów zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:**

1) **zasądza od pozwanej solidarnie na rzecz powodów 58271,72 zł (pięćdziesiąt osiem tysięcy dwieście siedemdziesiąt jeden złotych i siedemdziesiąt dwa grosze) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od 20 października 2020 r.,**

2) **oddala powództwo główne w pozostałej części,**

3) **zasądza od pozwanej solidarnie na rzecz powodów 4617 zł (cztery tysiące sześćset siedemnaście złotych) z tytułu zwrotu kosztów procesu, w tym 3600 zł (trzy tysiące sześćset złotych) z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w tym postępowaniu,**

IV) **zasądza od pozwanej solidarnie na rzecz powodów 3700 zł (trzy tysiące siedemset złotych) z tytułu zwrotu kosztów postępowania odwoławczego, w tym 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) z tytułu zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w tym postępowaniu.**

SSO Roman Troll

Sygn. akt III Ca 1073/21

UZASADNIENIE

Powodowie R. S. i Z. S. wnieśli pierwotnie o zasądzenie od pozwanej – Banku (...) Spółki Akcyjnej z w G. solidarnie na ich rzecz 47216,22 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu (pозew nadano 19 kwietnia 2018 r.); zażądali też ustalenia, że postanowienia zawarte w treści § 1 ust. 1 in fine, § 7 ust. 2 in fine, § 10 ust. 6, § 17 umowy kredytu z 27 czerwca 2007 r. stanowią niedozwolone postanowienia umowne oraz zasądzenia kosztów procesu. W uzasadnieniu wskazali, że zawarta umowa kredytu zawiera postanowienia niedozwolone i dochodzą zwrotu dokonanej nadpłaty kredytu. Ostatecznie jednak, pismem z 28 września 2020 r., zmienili powództwo żądając od pozwanej zasądzenia solidarnie na ich rzecz 58271,72 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia złożenia pisma z rozszerzeniem powództwa w związku z nieważnością umowy kredytu – wskazując, że to suma ich wpłat na umowę od 4 lipca 2011 r. do 4 stycznia 2018 r. – wnieśli też o zasądzenie kosztów procesu (żądanie główne); zgłosili również żądanie ewentualne, w postaci zasądzenia od pozwanego na ich rzecz solidarnie 47216,22 zł wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu i podtrzymali dotychczasowe żądanie ustalenia.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa oraz o zasądzenie na jej rzecz solidarnie od powodów kosztów procesu. W uzasadnieniu nie zgodziła się z żądaniami powodów, a z ostrożności procesowej podniosła zarzut przedawniania roszczeń o zapłatę w zakresie w jakim stały się one wymagalne lub zostały spełnione przed 1 października 2010 r.

Wyrokiem z 9 września 2021 r. Sąd Rejonowy w Gliwicach umorzył postępowanie w zakresie cofniętego powództwa (pkt 1.); oddalił powództwo (pkt 2.) oraz nie obciążył powodów kosztami procesu (pkt 3.).

Orzeczenie to zapadło przy następujących ustaleniach faktycznych: 27 czerwca 2007 r. pomiędzy (...) Bankiem Spółką Akcyjną w G. (obecnie Bank (...) Spółką Akcyjną w G.), a powodami jako kredytobiorcami została zawarta umowa nr (...); w § 1 umowy strony ustaliły, że bank udziela 15455,80 zł kredytu, indeksowanego kursem (...), na którą składają się: kwota pozostawiona do dyspozycji kredytobiorców (150000 zł) przeznaczona na pokrycie części kosztów nieruchomości położonej w G. przy ul. (...) oraz koszty z tytułu ubezpieczenia od ryzyka utraty pracy (3304,40 zł), koszty z tytułu opłaty sądowej należnej za wpis hipoteki (200 zł), koszty z tytułu ubezpieczenia na życie oraz na wypadek trwałej i całkowitej niezdolności do pracy (1051,40 zł); w § 1 ust. 1 wskazano, że w dniu wypłaty saldo wyrażone jest w walucie do której indeksowany jest kredyt według kursu kupna waluty do której indeksowany jest kredyt, podanego tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., opisanej szczegółowo w § 17, następnie saldo walutowe przeliczane jest dziennie na złote polskie według kursu sprzedaży waluty do której indeksowany jest kredyt, podanego w tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., opisanej szczegółowo w § 17; w § 1 ust. 3 strony ustaliły, że kredyt będzie wykorzystywany w transzach w terminach i wysokościach określonym w załączniku do umowy; strony ustaliły, że spłata kredytu wraz z odsetkami nastąpi w 360 malejących miesięcznych ratach kapitałowo-odsetkowych za zasadach określonych w § 10 umowy; zgodnie z § 2 ust. 1 umowy, oprocentowanie kredytu na dzień sporządzenia umowy wynosi 4,05% w skali roku i stanowi sumę następujących pozycji: marży banku niezmiennej w okresie trwania umowy w wysokości 0,91% oraz aktualnie obowiązującego indeksu L3 opisanego szczegółowo w § 8 oraz 0,95 punktu procentowego do czasu określonego w ust 2 (tj. do momentu przedstawienia kredytodawcy prawomocnego postanowienia o ustanowieniu hipoteki); § 7 ust. 2 zd. 3 umowy stanowi, że każdorazowo wypłacana kwota złotych polskich, zostanie przeliczona na walutę do której indeksowany jest kredyt według kursu kupna waluty kredytu podanego w tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., obowiązującego w dniu dokonania wypłaty przez bank; w § 8 ust. 1 podano, że oprocentowanie kredytu jest zmienne i ulega zmianie w tym samym dniu kalendarzowym, w jakim nastąpiła wypłata I transzy kredytu najbliższego miesiąca następującego po ostatniej zmianie indeksu L3; § 10 ust. 6 umowy stanowi, że rozliczenie każdej wpłaty dokonanej przez kredytobiorcę będzie następować według kursu sprzedaży waluty do której jest indeksowany kredyt, podanego w tabeli kursów kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A., obowiązującego w dniu wpływu środków do banku; zgodnie z § 17 umowy, do rozliczenia transakcji wpłat i spłat kredytów stosowane są odpowiednio

kursy kupna i sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez (...) Bank S.A. walut zawartych w ofercie banku obowiązujące w dniu dokonania transakcji (ust. 1), kursy kupna określa się jako średnie kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP minus marża kupna (ust.2), kursy sprzedaży określa się jako średnie kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP plus marża sprzedaży (ust. 3); dla zabezpieczenia spłaty kapitału, kredytobiorcy zobowiązali się ustanowić na nieruchomości położonej w G. przy ul. (...) hipotekę kaucyjną w złotych polskich do kwoty stanowiącej 170% kwoty kredytu, powodowie zobowiązali się dodatkowo ubezpieczyć nieruchomość (§ 12); strony ustaliły, że powódka zostanie objęta ochroną ubezpieczeniową w zakresie ubezpieczenia na życie oraz na wypadek trwałej całkowitej niezdolności do pracy, zaś powodowie zobowiązali się do pokrycia kosztów ochrony (§ 13 pkt 1), kredytobiorcy zostaną objęci ochroną ubezpieczeniową od ryzyka utraty pracy (§ 13 pkt 8); 30 czerwca 2008 r. strony umowy kredytu zawarły aneks nr (...) do umowy, postanowiły zwiększyć kwotę kredytu o 50150 zł, tj. do 204705,80 zł, w tym 150 zł tytułem opłaty sądowej; powodom wypłacono: 4 lipca 2007 r. 55999,99 zł (równowartość (...),57 franków szwajcarskich po kursie 2,2009), 1 października 2007 r. 29999,99 zł (równowartość (...),03 franków szwajcarskich po kursie 2, (...)), 14 grudnia 2007 r. 45000,02 zł (równowartość (...),03 franków szwajcarskich po kursie 2,079), 4 kwietnia 2008 r. 14999,99 zł (równowartość (...),14 franków szwajcarskich po kursie 2, (...)), 17 lipca 2008 r. 25000 zł (równowartość (...),69 franków szwajcarskich po kursie 1, (...)), 15 września 2008 r. 25000 zł (równowartość (...),77 franków szwajcarskich po kursie 2, (...)); do 4 marca 2021 r. powodowie dokonali 141813,45 zł tytułem spłaty kapitału oraz kwotę 30691,74 zł tytułem spłaty odsetek, dodatkowo dokonali zapłaty 40388,39 zł tytułem opłat (składki ubezpieczenia na życie, składki ubezpieczenia od utraty pracy oraz składki ubezpieczenia nieruchomości); bank ustalając kursy walut brał pod uwagę kurs średni NBP publikowany w dni robocze, od którego odejmował marżę walutową – co dawało kurs kupna, lub do którego dodawał marżę walutową i to dawało kurs sprzedaży, sama marża walutowa kalkulowana była na podstawie kursów kupna i sprzedaży pozyskanych w ostatni dzień roboczy miesiąca od 5 dużych instytucji bankowych i były to (...), (...) S.A., Bank (...), Bank (...) (obecnie S.); celem otrzymania marży, od tych kursów odejmowano kurs średni NBP, a z uzyskanych wartości marżowych kupna i sprzedaży, wyciągano średnie arytmetyczne, to dawało kwotę wyrażoną w groszach, która była marżą walutową, stałą przez cały miesiąc; ten sposób kalkulacji obowiązywał do stycznia 2015 r., a wprowadzony został w marcu 2003 r., w lutym 2015 r. – po wyjściu rekomendacji (...) bank wprowadził maksymalne limit marży, obliczał go według tej samej metodologii, ale użył do kalkulacji kursów promocyjnych, jeżeli takie pojawiły się w niektórych spośród tych 5 banków na skutek rekomendacji (...), pozwoliło to skalkulować marżę na poziomie 2,53 % liczoną od kursy średniego NBP codziennie i tak jest ona kalkulowana; marża może być niższa, ale nie może przekroczyć tej wartości, marżę można było wyrazić w groszach albo w wartości procentowej; do 2015 r. marże wyrażone procentowo wynosiły od 6-12%, natomiast po 2015 r. marża całkowita wynosi maksymalnie 2,53%; bank posiadał franka szwajcarskiego, pozyskiwał go z pożyczek od grupy GE, następował transfer franka do banku na konto N.; jeżeli klientowi wypłacano franki szwajcarskie, bezpośrednio z tego konta były przelewane na żądanie klienta; jeżeli wypłata kredytu następowała w złotówkach, bank pozyskane franki musiał sprzedać na rynku walutowym i w ten sposób pozyskane złotówki były przeznaczone na wypłatę dla klienta; powodowie zawali umowę kredytu w placówce (...) Bank S.A. w G.; w okresie poprzedzającym zawarcie przez ich umowy – w placówce banku – pracownicy placówki przedstawiali zainteresowanym klientom różne oferty kredytów w tym kredytów indeksowanych w obcej walucie, zdarzało się też, że klienci nie posiadali zdolności kredytowej by otrzymać kredyt w złotówkach, jednak posiadali zdolność by otrzymać kredyt indeksowany w obcej walucie, część klientów decydowała się w takich wypadkach na wzięcie kredytu indeksowanego, pracownicy banku korzystali ze wzorów wniosków i umów kredytu, informowali klientów, że rata kredytu może się zmienić w zależności od kursu walut, czy też stóp procentowych; powodowie dom przy ul. (...) w G. otrzymali w wyniku spadkobrania, ich dochody nie pozwalały na samodzielne dokonanie remontu, wobec czego zdecydowali się na uzyskanie środków na remont w ramach umowy kredytu, nie posiadali zdolności kredytowej do otrzymania kredytu złotówkowego, jednak mogli go uzyskać we frankach szwajcarskich; w trakcie spotkania z pracownikiem banku, powodom przedstawiano materiały informacyjne w tym wykres kursu franka za okres ponad 10-ciu lat, z którego wynikało, że ten kurs jest prawie niezmienny, nie negocjowali oni postanowień umowy, wiedzieli na jaki czas zawarta jest umowa i w jakiej wysokości, byli również świadomi wysokości oprocentowania; powodom przekazano informacje o sposobie wyliczenia rat kredytu, jednak nie do końca zrozumieli ten mechanizm z uwagi na nieposiadanie specjalistycznej wiedzy ekonomicznej, zaś podpisując umowę powodowie nie odczuwali potrzeby jej negocjowania i zmiany jej warunków, założyli bowiem, że bank jest instytucją

zaufania publicznego i gdy przedstawiciel banku proponuje im zawarcie umowy na określonych warunkach, to nie mogą zakładać, że coś może pójść nie tak; powodowie w dalszym ciągu spłacają kredyt.

Sąd Rejonowy wskazał, że na podstawie zeznań świadków: T. P., E. C. oraz M. T. ustalił przede wszystkim procedurę, jaka obowiązywała w banku w zakresie udzielania kredytów walutowych, ale ich zeznania nie miały jednak kluczowego znaczenia dla tej sprawy z uwagi na duży stopień ich ogólności oraz fakt, że świadkowie: T. P. i E. C. w ogóle nie uczestniczyli w procedurze udzielania kredytu,

a świadek M. T. nie pamięta klientów (powodów), z którymi zawierała w imieniu banku umowę kredytu, natomiast przedstawiła ogólną praktykę jaka panowała w placówce bankowej, w której powodowie zawarli umowę.

Postanowieniem z 13 stycznia 2021 r. Sąd Rejonowy oddalił wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego (art. 235² § 1 pkt 2 k.p.c.), gdyż dowód ten byłby nieprzydatny dla rozstrzygnięcia, okoliczności, na które dowód ten miał zostać przeprowadzony, w znacznej mierze miały walor tylko teoretyczny, a w pozostałej części opinia biegłego nie miałyby znaczenia dla oceny zapisów umowy pod kątem jej nieważności bądź zawarcia w niej klauzul niedozwolonych.

Przy tak dokonanych ustaleniach faktycznych Sąd Rejonowy, przywołując regulacje art. art. 203 § 1 k.p.c. w zw. z art. 355 § 1 k.p.c., uznał, że co do żądania ustalenia zostało ono wycofane i umorzył w tej części postępowania.

Oceniając w dalszej części powództwo główne i ewentualne Sąd Rejonowy, przywołując regulacje art. 22¹ k.c., art. 385¹ § 1, 2, 3 i 4 k.c., art. 385² k.c., art. 69 ust. 1 i 2 (w tym pkt 4a) Prawa bankowego, art. 58 § 1 i 3 k.c., art. 353¹ k.c., art. 4 ustawy z 29 lipca 2011 r.

o zmianie ustawy Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw, a także art. 6 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich doszedł do wniosku, że postanowienia umowy w zakresie sposobu wyliczania kwoty, którą powinni spłacać kredytobiorcy są abuzywne, co stanowi o nieważności umowy, ale na podstawie teorii salda uznał, że powodowie nie spłacili jeszcze takiej wysokości środków, które otrzymali. Dlatego też powództwo oddalił.

Sąd Rejonowy zaznaczył, że umowa została przez strony zawarta przy wykorzystaniu wzorca umownego, którym pozwany bank posłużył się w procesie zawierania umowy z powodami, konsumentami; postanowienia tej umowy nie były uzgodnione indywidualnie. Powodowie zaciągnęli hipoteczny kredyt złotowy na remont nieruchomości indeksowany kursem franka szwajcarskiego, a wysokość zobowiązania była ustalana, jako równowartość wymaganej spłaty wyrażonej w walucie indeksacyjnej - po jej przeliczeniu wg kursu sprzedaży tej waluty określonej przez bank, na treść wzorca umowy powodowie nie mieli wpływu. Umowa o kredyt jest umową nazwaną, przepisy nie sprzeciwiały się zawarciu przez bank umowy kredytu indeksowanego w walucie obcej; zawarcie w umowie klauzul indeksowanych samo w sobie nie przemawia za stwierdzeniem nieważności umowy

Sąd Rejonowy zaznaczył, że powodom została przedstawiona atrakcyjna oferta wraz z informacjami, które potwierdzały stabilność kursu franka szwajcarskiego, dodatkowo zostali poinformowani przez pracownika banku, że wzięcie kredytu indeksowanego to jedyny sposób na otrzymanie środków finansowych, gdyż nie posiadają w ocenie banku zdolności kredytowej do otrzymania kredytu w złotych, a powodowie – chcąc wyremontować dom, nie mając własnych oszczędności pozwalających na to – zaufali pracownikowi banku i zdecydowali się podpisać wszystkie formularze i umowy zaproponowane przez stronę pozwaną nie mając faktycznego wpływu na ich treść; w szczególności powodowie nie mieli wpływu na stosowany przez pozwaną mechanizm indeksacyjny. Zastosowanie w łączącej strony umowie klauzuli indeksacyjnej, której istota sprowadzała się do odniesienia do kursu waluty obcej bez jakiegokolwiek ograniczenia ryzyka kursowego, wprowadzało „jednokierunkowy” charakter waloryzacji. Posłużenie się w umowie jako miernikiem nie wartościami rynkowymi, lecz niejasnymi, nieprecyzyjnymi i dowolnie interpretowanymi przez bank parametrami, doprowadziło Sąd Rejonowy do wniosku o rażącym zachwianiu równowagi stron oraz ukształtowaniu praw i obowiązków powodów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając ich interesy, bo klauzula umowna dopuszczająca dokonywanie jednostronnej zmiany w dowolnym czasie narusza zasadę słuszności kontraktowej, nie zezwalającą na dopuszczenie takiego reżimu umownego, w którym z zasady realizowałyby się interesy jednej, z uszczerbkiem dla interesów drugiej

ze stron umowy, a dowolne kształtowanie wysokości zobowiązania przez bank, bez umownego określenia konkretnych okoliczności uzasadniających taką zmianę, jest zatem niedopuszczalne.

Sąd Rejonowy uznał, że zawarty w umowie mechanizm ustalania przez bank kursów waluty, pozostawiający bankowi swobodę w ustalaniu wysokości tego kursu, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, zaś klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną przedsiębiorcy w kwestii bardzo istotnej dla konsumenta, dotyczącej kosztów kredytu, jest klauzulą niedozwoloną. Niejasne i niepoddające się weryfikacji określenie sposobu ustalania kursów wymiany walut stanowi dodatkowe, ukryte wynagrodzenie banku, które może mieć niebagatelne znaczenie dla kontrahenta, a którego wysokość jest dowolnie określana przez bank. W umowie nie przedstawiono mechanizmu ustalania kursów walut przez bank, a jedynie wskazano ogólne zasady. Tym samym umowa pozostawiała bankowi całkowitą dowolność w kształtowaniu tych kursów, nie nakładając w tym zakresie żadnych ograniczeń i umożliwiała bankowi jednostronne, w zasadzie nieograniczone kształtowanie poziomu zadłużenia konsumenta. Mechanizm ustalania kursów i przeliczania waluty był dla konsumenta całkowicie nieweryfikowalny. Przywołał przy tym orzecznictwo wskazujące, że ugruntowana jest ocena jako abuzywnych klauzul waloryzacyjnych odwołujących się do kursu waluty ustalanego przez kredytujący bank bez wskazania w umowie szczegółowych zasad jego ustalania. Zaznaczył także, że tzw. klauzula spreadowa – w kształcie przyjętym w tej sprawie – pozwalająca bankowi na przeliczanie świadczenia przy uwzględnieniu kursu ustalonego jednostronnie przez przedsiębiorcę w dacie wymagalności świadczenia (odesłanie do tabeli kursów obowiązującej ustalonej przez kredytodawcę), będzie kwalifikowana jako abuzywna niezależnie do tego, czy przyjmie się, że postanowienie umowne dotyczącej tej kwestii jest postanowieniem nieokreślającym głównego świadczenia stron umowy czy też zakwalifikuje się w świetle art. 385¹ k.c. jako określające główne świadczenie i wskazał, że ta klauzula indeksacyjna kształtuje główne świadczenie kredytobiorcy, ale nadal jednak podlega badaniu pod kątem abuzywności z uwagi na niejednoznaczność postanowień określających to świadczenie.

Sąd Rejonowy zaznaczył, że powodowie próbowali uzyskać szczegółowe informacje dotyczące możliwości otrzymania kredytu od pracownika banku, który – na co wskazywała strona powodowa – zachęcał ich do zawarcia umowy kredytu indeksowanego kursem franka szwajcarskiego, przedstawiał powodom tabele i wykresy, z których miała wynikać wieloletnia stabilność kursu waluty. Wziął pod uwagę, że umowa o kredyt nie jest umową zawieraną codziennie, dotyczącą towarów pierwszej potrzeby, ale umową o wiele bardziej skomplikowaną, trudną do pojęcia, co do zrozumienia której przeciętny konsument, a więc jednostka świadoma, krytyczna i dobrze poinformowana (nawet posiadający wyższe wykształcenie) potrzebuje pomocy, rady i wyjaśnień ze strony profesjonalisty. Pełne zrozumienie mechanizmów indeksacji kredytu, objęcie świadomością ryzykowności jego zaciągnięcia, zdanie sobie sprawy z konsekwencji wahań kursowych oraz pełne zrozumienie wszystkich postanowień umowy kredytowej wykracza poza możliwości osoby pracującej poza sektorem bankowym. Sąd Rejonowy podkreślił, że z materiału dowodowego nie wynika, aby bank przedstawił rzetelnie możliwość znacznych wahań kursu waluty przyjętej za podstawę przeliczenia świadczenia, nie przedstawiono żadnego dowodu, który obrazowałby sposób przekazania informacji (możliwość jej właściwego zrozumienia przez powodów); wręcz przeciwnie, powodowie jednoznacznie wskazywali, że pracownik banku prezentował dokumenty obrazujące stabilność kursu franka szwajcarskiego, a jedynie krótko poinformował o możliwości zmiany kursu waluty. To na pozwanej spoczywał zaś ciężar wykazania, jakiej treści informacja została przekazana faktycznie powodom, jeśli chodzi o ryzyko związane z możliwością istotnej zmiany sytuacji rynkowej rzutującej poważnie na wartość raty kredytowej; dlatego nie sposób przyjąć, by powodowie mogli zakładać (oszacować) wartość należności, jakiej bank będzie żądał, a co najistotniejsze, bank nie wprowadził do umowy żadnych mechanizmów, które rozkładałyby ciężar znacznych wahań kursu franka szwajcarskiego na obie strony. W umowie przyjęto, że cały ciężar związany ze wzrostem kursu franka szwajcarskiego spoczywa na konsumentach; gdyby w umowie pojawił się zapis, że spłata kredytu następuje we frankach szwajcarskich według pewnego określonego w umowie kursu, jednak nie wyższego niż pewna kwota, stanowiłoby to ostrzeżenie, bez wątpienia zrozumiałe dla konsumenta, że kurs franka szwajcarskiego może wzrosnąć aż do takiego poziomu, wiedzieliby też, jaki jest maksymalny poziom ich zobowiązania z tytułu kredytu (przeliczając całą kwotę udzielonego kredytu według tego maksymalnego ustalonego między stronami kursu), takie postanowienie umowne rozkładałoby ciężar

wahań kursowych na obie strony; również bank ponosiłby wtedy ryzyko znacznej wartości franka szwajcarskiego, a tymczasem bank w tej umowie obciążył tym ryzykiem w całości konsumenta.

Dlatego też Sąd Rejonowy ocenił, że klauzula dotycząca sposobu ustalania wartości świadczenia kredytobiorcy (klauzula indeksacyjna) stanowi klauzulę abuzywną. To zaś spowodowało uznanie całej umowy za nieważną, nie ma bowiem możliwości zastąpienia abuzywnej klauzuli przepisami dyspozytywnymi prawa krajowego, a przekształcenie kredytu

w kredyt złotowy, z zachowaniem chociażby oprocentowania opartego na stawce LIBOR 3M (od wielu lat ujemnej), nie znajduje żadnego uzasadnienia. Sąd Rejonowy zaznaczył też, że nie ma żadnych podstaw, by zastąpić stawkę LIBOR 3M inną stawką – np. WIBOR, gdyż to bez wątpienia byłoby sprzeczne z interesem konsumenta. Klauzula indeksacyjna zawarta

w tej umowie kształtuje świadczenia główne stron umowy kredytu, a jej usunięcie oznacza brak możliwości uznania umowy za ważną w jakimkolwiek zakresie.

Taka ocena stworzyła Sądowi Rejonowemu pole do oceny kwestii rozliczenia stron

z tytułu świadczeń spełnianych na podstawie tej umowy, stosując regulacje o bezpodstawnym wzbogaceniu, w szczególności o świadczeniu nienależnym. Miał też na uwadze tenże Sąd rozbieżności co do szczegółowych zasad stosowania tych przepisów, dwa podstawowe warianty interpretacyjne określa się mianem teorii dwóch kondykcji i teorii salda.

Sąd Rejonowy doszedł do przekonania, że powództwo, pomimo uznania nieważności umowy, podlega oddaleniu. Zaznaczył, że bank przekazał powodowi łącznie 199999,99 zł, zaś do 4 marca 2021 r. powodowie dokonali spłaty 141813,45 zł (kapitał) oraz 30691,74zł (odsetki); suma tych spłat to 172505,19 zł, czyli jest to kwota niższa od przekazanego im do dyspozycji kapitału kredytu, a część wpłat powodów stanowiły składki z tytułów umów ubezpieczenia, do których przystąpili. Dlatego też Sąd Rejonowy doszedł do przekonania, że pomimo uznania umowy za nieważną, brak jest podstaw do zasądzenia na rzecz powodów żądanej kwoty, bowiem co do zasady na stronach nieważnej umowy ciąży obowiązek zwrotu tego, co każda ze stron otrzymała, jednak w realiach niniejszej sprawy uznać należało, że strona powodowa z pewnością nie przekazała pozwanemu więcej środków pieniężnych niż sama otrzymała.

Sąd Rejonowy oddalił roszczenie ewentualne z uwagi na brak możliwości zastąpienia abuzywnej klauzuli indeksacyjnej przepisami dyspozytywnymi prawa krajowego, a tym samym wyliczenia różnicy pomiędzy należnymi ratami kredytu, a ratami faktycznie wpłaconymi.

O kosztach postępowania Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 102 k.p.c., mając na względzie charakter sprawy oraz subiektywne przekonanie powodów o zasadności ich powództwa, przy uznaniu też, że kluczowym w tej sprawie było ustalenie, że zawarta pomiędzy stronami umowa jest nieważna, a pozwana jako kontrahent wykorzystywała swoją pozycję do jednostronnego, w zasadzie nieograniczonego, kształtowanie poziomu zadłużenia powodów.

Apelację tego wyroku złożyła pozwana, zaskarżając go w części, to jest w pkt.

2 i 3. sentencji, w zakresie w jakim Sąd Rejonowy ustalił w uzasadnieniu tego wyroku, że umową kredytu zawarta 28 czerwca 2007 r. jest nieważna, a także w zakresie rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 245 k.p.c., art. 271 § 1 k.p.c., art. 299 k.p.c. poprzez błędne, sprzeczne z zasadami logiki formalnej oraz doświadczeniem życiowym, a przy tym niezgodne z zebrany w sprawie materiałem dowodowym: polegające na przyjęciu, że „powodowie nie posiadali zdolności kredytowej do otrzymania kredytu złotówkowego, jednak mogli go uzyskać we frankach”, podczas gdy z treści dokumentów wynika, że uzyskiwali miesięczny dochód powyżej 10000 zł, a średnie miesięczne wynagrodzenie w 2007 r. wynosiło 2691,03 zł - dochód uzyskiwany przez powodów był czterokrotnie wyższy - pominięto też treść złożonych przez powodów 8 czerwca 2007 r. oświadczeń o ryzyku, które własnoręcznie podpisali

i stwierdzili, że przedstawiono im ofertę kredytu hipotecznego w złotych, natomiast wybrali kredyt w obcej walucie; polegające na zapewnieniu powodów, że „kurs jest prawie niezmienny”, podczas gdy powodowie wraz ze złożeniem wniosku kredytowego złożyli oświadczenie pisemne o ryzyku, w którym wprost wskazali, że są świadomi ryzyk związanych z zaciągnięciem kredytu w walucie obcej, ponadto analogicznej treści oświadczenia został zawarty w § 6 ust. 3 umowy kredytu, z którego wprost wynika, że zmiana kursu waluty kredytu może mieć wpływ na saldo zadłużenia z tytułu kredytu; polegające na stwierdzeniu, że pomimo odwołania się w treści § 17 ust. 2 do 4 umowy kredytu do obiektywnego parametru w postaci kursu średniego NBP dla (...) franka szwajcarskiego oraz kalkulowania marży banku w oparciu o obiektywne dane z 5 dużych instytucji bankowych „zawarty w umowie mechanizm ustalania przez bank kursów walut jest, pozostawiający bankowi swobodę w ustalaniu wysokości tego kursu, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta [...]. Niejasne i niepoddające się weryfikacji określenie sposobu ustalania kursów wymiany walut stanowi dodatkowe, ukryte wynagrodzenie banku [...], którego wysokość jest dowolnie określona przez bank”, podczas gdy wysokość marży kupna i sprzedaży, o której mowa w § 17 ust. 2 – 4 umowy kredytu była określana w oparciu o kurs średni NBP dla (...) franka szwajcarskiego oraz o średnią arytmetyczną kursów kupna/sprzedaży z dokładnie oznaczonych pięciu największych banków referencyjnych działających w Polsce w związku, z czym wysokość marży kursowych pozwanej była znana na dzień zawarcia umowy kredytu, co zresztą Sąd Rejonowy ustaleń stwierdził w dalszej części uzasadnienia zaskarżonego wyroku dotyczący ustalonego stanu faktycznego; przejawiające się w wewnętrznej sprzeczności zważeń poczynionych przez Sąd Rejonowy, który stwierdził, że: „mechanizm ustalania kursów i przeliczania walut był dla konsumenta całkowicie nieweryfikowalnych”, z ustaleniami poczynionymi przez ten Sąd w kolejnej części uzasadnienia, gdzie wskazano wcześniej, że kursy walut na potrzeby wykonania umowy kredytu były ustalane w oparciu o średnie kursy NBP dla (...) franka szwajcarskiego korygowane o marżę Banku ustaloną na podstawie danych pozyskanych z 5 dużych instytucji bankowych; poprzez przyjęcie, że „bank nie wprowadził do umowy żadnych mechanizmów, które rozkładałyby ciężar znaczących wahań kursu franka szwajcarskiego na obie strony”, podczas gdy w § 10 ust. 7 umowy kredytu wprowadzone zostało uprawnienie kredytobiorcy sprowadzające się do przewalutowania kredytu, tym samym uwolnienia się ryzyka walutowego.

Ponadto pozwana zarzuciła naruszenie art. 65 k.c. w związku z art. 385¹ § 1 k.c. oraz artykułem § 17 umowy kredytu poprzez ich błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że § 17 umowy nie zawiera odrębnych obowiązków umownych spoczywających na stronach umowy kredytu, lecz jest wyłącznie elementem zobowiązania dotyczącego indeksacji kwoty kredytu, podczas gdy prawidłowa wykładnia tego postanowienia, uwzględniająca treść i cel umowy, powinna skutkować przyjęciem, że § 17 umowy zawiera dwa odrębne obowiązki: obowiązek przeliczania walut wg kursów średnich NBP oraz obowiązek zapłaty marży przez kredytobiorcę, które mają inną treść normatywną, pełnią inne funkcje oraz nie są ze sobą nierozzerwalnie związane, a w konsekwencji mogą być przedmiotem indywidualnej kontroli pod kątem ich nieuczciwego charakteru zgodnie z wiążącymi wytycznymi zawartymi w wyroku (...) z 29 kwietnia 2021 r., C-19/29 co prowadzi do wniosku, że Sąd Rejonowy powinien poddać indywidualnej kontroli pod kątem ewentualnej abuzywności wyłącznie zobowiązanie powodów do zapłaty marży na rzecz banku, a w przypadku dojścia do wniosku, że zobowiązanie to ma charakter abuzywny – stwierdzić w zaskarżonym wyroku, że tylko to zobowiązanie nie wiąże powodów (pozostawiając w umowie odesłania do średniego kursu NBP).

Zarzuciła także naruszenie: art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13/EWG poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i w efekcie uznanie za bezskuteczne wobec powodów wszystkich postanowień umowy kredytu regulujących indeksacji kursem franka szwajcarskiego do kwoty udzielonego powodom kredytu, to jest § 1 ust. 1,

§ 7 ust. 2, § 10 ust. 6 oraz § 17 umowy kredytu, gdy prawidłowa analiza treści umowy kredytu w świetle naruszonych przepisów oraz wiążących wytycznych określonych w wyroku (...) powinna skutkować przyjęciem, że wyłącznie zobowiązanie powodów do zapłaty marży na rzecz banku może mieć charakter abuzywny, co powinno prowadzić do ewentualnego stwierdzenia w tym wyroku, że tylko to zobowiązanie nie wiąże powodów; art. 385¹ § 1 i 2 k.c. oraz art. 385² 2 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie pierwszego

z nich oraz niezastosowanie drugiego polegające na stwierdzeniu w odniesieniu do umowy kredytu, że sprzeczne z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszające interesy powodów jako konsumentów są postanowienia § 1 ust. 1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 6 i § 17 umowy kredytu, gdy ocena ta nie znajduje jakiegokolwiek uzasadnienia w stanie faktycznym sprawy, gdyż na gruncie umowy kredytu nie doszło do jakiegokolwiek naruszenia dobrych obyczajów, ani do rażącego naruszenia interesów powodów jako konsumentów, które na gruncie art. 385¹ § 1 k.c. powinny być drastyczne i oczywiste; art. 385¹ § 2 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji błędne przyjęcie, że abuzywność postanowień umowy kredytu dotyczy wszystkich klauzul umownych składający się na mechanizm indeksacji, to jest § 1 ust. 1, § 7 ust. 2, § 10 ust. 6 oraz § 17 umowy kredytu i powoduje eliminację uregulowanego w tej umowie mechanizmu indeksacji kredytu do (...) franka szwajcarskiego, co prowadzi do upadku umowy kredytu, bowiem w ocenie Sądu Rejonowego umowa kredytu bez wskazanych postanowień musi zostać uznana za nieważną, podczas gdy z uwagi na treść § 17 ust. 4 umowy kredytu, nie ma podstaw do takiej eliminacji uregulowanego w tej umowie mechanizmu indeksacji kredytu do franka szwajcarskiego,

a ewentualna abuzywność tego postanowienia może dotyczyć wyłącznie zawartego w nim sformułowania o treści „skorygowane o marżę (...) Banku S.A.”

w związku, z czym umowa kredytu może być wykonywana z zachowaniem zawartego

w niej mechanizmu indeksacji kredytu do waluty obcej poprzez rozliczanie świadczeń stron w oparciu o „kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP w danym dniu roboczym”, o których mowa w tym postanowieniu; art. 385¹

§ 1 i 2 k.c. w związku z art. 58 § 1 i 3 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie i w konsekwencji błędne przyjęcie, że abuzywność postanowień umowy kredytu określonych jako „klauzula indeksacyjna” może uzasadniać ustalenie nieważności całej umowy kredytu, gdyż wg Sądu Rejonowego „uznanie klauzuli indeksacyjnej za abuzywną, nakazuje uznanie całej umowy za nieważną. Nie ma bowiem możliwości zastąpienia abuzywnej klauzuli przepisami dyspozytywnymi prawa krajowego, a przekształcenie kredytu w kredyt złotowy, z zachowaniem chociażby oprocentowania opartego na stawce LIBOR 3M (od wielu lat ujemnej), nie znajduje żadnego uzasadnienia”, podczas gdy z uwagi na treść § 17 ust.

4 umowy kredytu w umowie tej nie może zaistnieć jakakolwiek „luka” powodująca jej nieważność, a ewentualna abuzywność tego postanowienia może dotyczyć wyłącznie zawartego w nim sformułowania o treści „skorygowane o marżę (...) Banku S.A.” w związku, z czym umowa kredytu może być wykonywana przez rozliczenie świadczeń stron w oparciu „kursy złotego do danych walut ogłoszone w tabeli kursów średnich NBP w danym dniu roboczym”, o których mowa w tym postanowieniu.

Przy tak postawionych zarzutach wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku w zaskarżonej części w ten sposób, że powództwo zostanie oddalone w całości z uwagi na jego bezzasadność, a nie z uwagi na przyjęcie, że umowa kredytu jest nieważna, a jedyną przyczyną oddalenia powództwa jest przyjęcie przez Sąd Rejonowy w tzw. teorii salda oraz zasądzenie od powodów solidarnie na rzecz pozwanej kosztów postępowania przed Sądem Rejonowym, w tym kosztów zastępstwa procesowego wraz odsetkami, a także zasądzenia od powodów solidarnie na rzecz pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego wraz z odsetkami; ewentualnie - z najdalej posuniętej ostrożności procesowej - wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania wobec konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w zakresie ustalania wysokości roszczenia powodów o zapłatę w związku z częściową, abuzywnością

§ 17 ust. 4 umowy kredytu, będącego klauzulą przeliczeniową odwołującą się do Tabeli Kursów (w zakresie obejmującym korygowanie kursu średniego NBP dla (...) marżami kursowymi Banku).

Jednocześnie wniosła o dopuszczenie przeprowadzenia dowodów:

a) z uchwały Zarządu (...) Banku (...) S.A. (poprzednika prawnego (...) Banku S.A.) nr (...) z 26 marca 2003 r. wraz załącznikiem nr 1 w celu wykazania następujących faktów: treści uchwały, wprowadzenia sposobu ustalania kursów w Tabeli Kursów przez bank oraz daty jego wprowadzenia, obiektywnych kryteriów stosowanych przez bank w celu ustalenia wysokości marży, do której odwołuje się

w § 17 umowy kredytu,

b) wydruku ze strony internetowej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w celu wykazania następujących faktów: jego treści, średnie miesięczne wynagrodzenie 2007 roku wynosiły 2691,03 zł.

Pozwana wniosła także o przeprowadzenie rozprawy.

Powodowie wnieśli o oddalenie apelacji oraz zasądzenie od pozwanej kosztów postępowania (oświadczenie pełnomocnika powodów na rozprawie 6 października 2022 r., k. 707v., 00:20:00-00:22:00).

Apelację od tego wyroku złożyli także powodowie, zaskarżając go w części, to jest w całości i zarzucając mu naruszenie: art. 405 k.c. wobec jego błędnej wykładni i przyjęciu, że sąd winien z urzędu dokonać kompensacji wzajemnych roszczeń między stronami, wobec ustalenia nieważności czynności prawnej; art. 498 k.c. w związku z art. 499 k.c. poprzez dokonanie potrącenia wierzytelność pozwanej z wierzytelnością powodów z urzędu, mimo braku złożonego przez pozwanego jej zarzutu potrącenia; art. 410 § 1 k.c. przez jego błędną wykładnię wyrażającą się dokonaniem ustaleń w zakresie wzbogacenia i zubożenia strony postępowania, kiedy to jego prawidłowa interpretacja wskazuje, że ustawodawca przesądził, iż samo spełnienie świadczenia nienależnego jest źródłem roszczenia zwrotnego, przysługującego zgłoszonemu i nie ma potrzeby ustalania, czy i w jakim zakresie spełnione świadczenie wzbogaciło accipiensa ani czy na skutek tego świadczenia majątek solvensa uległ zmniejszeniu; art. 203¹ § 2 i 3 k.p.c. poprzez dokonanie potrącenia z urzędu, mimo braku pisma procesowego pozwanej w tym zakresie, złożonego w przepisany terminie co skutkowało oddaleniem żądania zapłaty; art. 203 k.p.c. w związku z art. 355 § 1 k.p.c., błędną wykładnię 203 k.p.c. i zastosowanie art. 355 § 1 k.p.c. w sytuacji, gdy powodowie w toku postępowania nie złożenie oświadczenia o cofnięciu pozwu.

Przy tak postawionych zarzutach wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku przez zasądzenie od pozwanej na rzecz powodów solidarnie 58271,72 zł z tytułu zwrotu wpłaconych przez nich kwot na poczet nieważnej umowy kredytu i zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje wraz z odsetkami.

W odpowiedzi na apelację powodów pozwana wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Ponadto w piśmie z 16 września 2022 r. pozwana podniosła zarzut skorzystania przez nią z prawa zatrzymania świadczeń spełnionych przez powodów na rzecz banku, które miały podlegać zwrotowi na wypadek stwierdzenia, że umowa kredytu jest nieważna do czasu zaoferowania przez powodów zwrotu świadczenia spełnionego przez bank - 199999,99 zł - to jest wartość kapitału udostępnionego powodom. Zdaniem pozwanej

w przypadku uwzględnienia apelacji powodów sąd powinien uwzględnić podniesiony zarzut zatrzymania w sentencji orzeczenia przez zastrzeżenie, że spełnienie przez bank świadczenia zasądzonego wyroku jest uzależniona od jednoczesnego spełnienia przez powodów świadczenia wzajemnego polegającego na zapłacie 199 999,99 zł z jednoczesnym oddaleniem żądania powodów w zakresie odsetek, albowiem z uwagi na skuteczne skorzystanie przez pozwanego zarzutu w sprawie zatrzymania nie pozostaje on w opóźnieniu. Pozwana wniosła także o dopuszczenie i przeprowadzenia dowodów z pism banku z 21 lipca 2022 r. – oświadczeń o skorzystaniu przez bank z prawa zatrzymania wraz z pełnomocnictwem oraz potwierdzeniem nadania ze zwrotnym potwierdzeniem odbioru w celu wykazania: treści dokumentu i tego, że bank skutecznie złożył oświadczenie o skorzystaniu z prawa zatrzymania.

Powodowie sprzeciwili się uwzględnianiu zarzutu pozwanej, wskazując na brak wzajemnego charakteru zawartej umowy i możliwość dokonania potrącenia oraz podkreślając, że powodowie nadal spłacają raty kredytu (oświadczenie pełnomocnika powodów na rozprawie 6 października 2022 r., k. 707v., 00:20:00-00:29:00).

Sąd Okręgowy ustalił i zważył, co następuje:

Orzeczenie zapadło w jednoosobowym składzie po przeprowadzeniu rozprawy zdalnej z uwagi na regulację art. 15z¹ ust. 1 pkt 1 i 4 ustawy z 2 marca 2020 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem (...)19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (t.j. Dz. U. poz. 1842 ze zm. w brzmieniu nadanym wskazaną niżej ustawą z 28 maja 2021 r.) i art. 6 ust. 1 i 2 ustawy z 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1090) z uwagi na stan epidemii i nadmierne zagrożenie dla zdrowia i życia ludzkiego; ta regulacja obowiązuje od 3 lipca 2021 r.

Sąd Okręgowy przyjął dopuszczalność apelacji pozwanej mają na uwadze podstawę prawną orzeczenia oddalającego powództwo niekorzystną dla niej ze względu na skutki powagi rzeczy osądzonej (por. uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z 9 stycznia 2019 r., sygn. akt I CZ 112/18, OSNC-ZD 2020/1/12).

Sąd Okręgowy pominął dowody zgłoszone przez pozwaną w apelacji, gdyż regulamin jest już w aktach (k. 390-391 i był dostępny przed wydaniem zaskarżonego wyroku, a dowód z tego dokumentu nie był pominięty; pozwana przedstawiła tę dokumentację w odpowiedzi na zmianę powództwa), nie jest też kwestionowane, że średnie miesięczne wynagrodzenie

w 2007 r. wynosiło 2691,03 zł (por. oświadczenie pełnomocnika powodów na rozprawie 6 października 2022 r., k. 707v., 00:34:00-00:37:00), wykazano więc te fakty zgodnie

z twierdzeniem pozwanej (art. 235² § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.). Nie oznacza to jednak, że kwestie uwypuklone w tym regulaminie były częścią umowy, wręcz przeciwnie – ich w umowie zbrakło, nie zostały tam inkorporowane.

Sąd Rejonowy wskazał, że pierwsza wypłacona powodom transza kredytu wynosiła 55999,99 zł, podczas gdy wynosiła ona o 4000 zł więcej /k. 209-210/, gdyż powodowie otrzymali wtedy w polskich złotych równowartość (...),57 franków szwajcarskich po kursie 2,2009 zł za franka szwajcarskiego. Żadna ze stron nie kwestionuje tego ustalenia, tak samo jak tego, że powodowie otrzymali łącznie środki wynoszące 199999,99 zł.

W trakcie przesłuchania powód wskazywał, że prawdopodobnie z braku zdolności kredytowej w złotych polskich nie otrzymali kredytu w tej walucie, ale nie był tego pewien; potwierdził podpisanie oświadczenia o przedstawieniu takiej oferty – umowy kredytu w złotych polskich, której nie przyjął (k. 403v., 00:51:00-00:52:00), powódka nie wniosła nic nowego (k. 404, 01:22:00-01:29:00). Kredyt walutowy był zapewne korzystniejszy dla powodów z uwagi na wysokość spłacanej raty (była ona niższa niż takiego kredytu w złotych). Nie ma to jednak istotnego znaczenia w tej sprawie z poniższych względów.

Wybór przez powodów umowy kredytowej indeksowanej do waluty obcej, nawet pomimo zdolności kredytowej w złotych polskich, nie niweluje abuzywności postanowień umowy kredytowej, ponieważ jej wzór zaproponował przedsiębiorca i winien on odzwierciedlać dobre obyczaje oraz nie narażać znacząco interesów konsumentów.

W trakcie przesłuchania powodowie wskazali, że informacje o niezmienności kursu waluty obcej uzyskali od przedstawiciela instytucji kredytowej, trudno w tym zakresie uznać, że ich informacje są błędne i nie takie były im podane, gdy nie wskazano nawet osoby, która

z nimi rozmawiała w tej części. Powód też nie pamiętał jak dokładnie doszło do tego spotkania, wskazując jednak, że był u nich ktoś na kształt przedstawiciela GE Banku, który przedstawił im – jako najdogodniejszą opcję – zaciągnięcie kredytu we frankach szwajcarskich, bo stabilność tej waluty jest przewidywalna i nie ma się czego obawiać (wyliczył też różnice rat we (...) i PLN, gdzie było kilkaset złotych różnicy na racie), ale potem w samym banku go nie było (zeznania powoda k. 403, 00:22:00-00:27:00, 00:52:00-00:53:10), powódka nie wniosła nic nowego (k. 404, 01:22:00-01:29:00). Niemniej jednak Sąd Rejonowy ustalił też, że pracownicy banków informowali klientów o możliwości zmiany kursu waluty obcej; takie zmiany są też przewidziane w umowie – por. § 6 ust. 3. Pozostaje tylko

ocenić, czy te elementy są wystarczające dla przyjęcia, że bank właściwie poinformował konsumentów o możliwym ryzyku, o tym niżej.

Oczywistym jest, że to strona powodowa powinna wykazać nieprawdziwość złożonego przez nią oświadczeń (k. 140-141), a to zgodnie z art. 253 k.p.c., ale w tym zakresie przeprowadzono także dowód z przesłuchania stron i Sąd Rejonowe właściwie ocenił przeprowadzone dowody, miał więc możliwość przyjęcia, że takiej oferty (kredytu w PLN) powodom nie przedstawiono, tym bardziej, że powód zaznaczał, iż podpisał to oświadczenie, ale nie przeczytał go dokładnie, bo do podpisu było szereg dokumentów, a stanowczo stwierdził, że nie było innych ofert kredytowych (k. 403, 00:51:00-00:52:00), co pozostaje w spójności z informacją, że przedstawiono powodom stabilny kurs franka od dziesięciolecia. Dodać w tym miejscu należy, że przesłuchana w sprawie świadek M. T. (k. 342, na rozprawie 3 sierpnia 2020 r., 00:03:00-00:04:00) nie przypominała sobie dwojga powodów i podpisania z nimi umowy, ani okoliczności z tym związanych. Sąd Rejonowy ustalił, że poprzednio nosiła ona nazwisko (...) (k. 332, termin rozprawy z 26 lutego 2020 r., 00:02:33-00:06:00); ta osoba podpisywała umowę z powodami /k. 14-20/.

Z umowy wynika, że kredyt jest indeksowany do waluty obcej, ale nie wynika z niej jak wyliczana jest marża kupna, czy też marża sprzedaży (jeden z elementów klauzuli indeksacyjnej). W żaden sposób nie wskazano, aby w chwili podpisania umowy informowano powodów o podstawach ustalania wysokości tej marży, w jaki sposób jest ustalana. Dlatego też w treści umowy pozostaje ona zupełnie oderwana od jakiegokolwiek wpływu obiektywnych czynników. Z umowy wynika, że marża ta jest ustalana – w zasadzie – bez jakichkolwiek ograniczeń, bo takich ograniczeń w umowie nie wpisano. To oznacza, że jest ona wyznaczana, na podstawie zapisów umownych, arbitralnie przez pozwaną (jej poprzedniczkę prawną), bo to ona ustala te kursy. Oczywiście pozwana powołuje się na regulamin sposobu wyliczenia tej marży, ale w umowie odwołania do tego regulaminu brak, a nic nie wskazuje też na to, aby powodowie o tym regulaminie byli poinformowani, a także, aby był on przedstawiony do ich wiadomości w chwili zawierania umowy.

Zgodnie z art. 384 § 1 k.c. ustalony przez jedną ze stron wzorzec umowy lub regulamin wiąże drugą, jeżeli został jej doręczony przed zawarciem umowy, a § 2 tej regulacji wskazuje, że jeżeli posługiwanie się wzorcem jest zwyczajowo przyjęte, to wówczas wiąże on, gdy strona mogła się z łatwością dowiedzieć się o jego treści, ale nie dotyczy to umów zawieranych z udziałem konsumentów, za wyjątkiem tych powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego. Trudno zaliczyć umowę kredytu w tej sprawie do tej ostatniej kategorii.

Z powyższych względów nie można uznać, że wskazywany przez pozwaną sposób wyliczenia marży obowiązywał także w umowie powodów, albowiem nie przedstawiono w tej umowie warunków do wyliczenia tej marży.

To odnosi się także do zarzutu sprzeczności rozważań Sądu Rejonowego, albowiem stawiane w tym zakresie zarzuty nie mają znaczenia dla rozpoznania tej sprawy; pozwana nie wykazała, aby w umowie były zawarte ograniczenia w wyliczaniu marży, na które się powołuje.

Pozwana wskazuje też, że umożliwiła powodom rozłożenie ciężaru znaczących wahań kursu franka poprzez możliwość przewalutowania kredytu, eksponując § 10 ust. 7 umowy. Ta regulacja jednak nie wskazuje na możliwość przewalutowania. § 10 ust. 11 umowy wskazuje zaś, że na wniosek kredytobiorcy bank może dokonać zmiany waluty, do której jest indeksowany kredyt i za taką zmianę kredytobiorca nie poniesie opłaty bankowej, ale wszelkie opłaty związane ze zmianą waluty już poniesie.

Trzeba jednak zauważyć, że to nadal nie jest rozłożenie ciężaru znaczących wahań kursów franka, albowiem ekonomiczna potrzeba przewalutowania kredytu u kredytobiorcy zazwyczaj następuje wówczas, gdy kurs waluty obcej jest już na wysokim poziomie, a w tym zastrzeżeniu Sądu Rejonowego do pozwanej wskazuje się na to, że nie oznaczyła ona

w umowie górnego kursu waluty (franka szwajcarskiego), który byłby możliwy do przyjęcia dla stron umowy kredytu – to o tego rodzaju „bezpiecznik” chodziło Sądowi Rejonowemu,

a tego w umowie zabrakło (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 10 maja 2022 r., sygn. akt II CSKP 285/22, OSCN-ZD 2022/4/45). Wprowadzenie takiego rozwiązania jednocześnie wskazuje na możliwą wysokość zmiany kursu waluty, a co za tym idzie przekłada się na przekazanie informacji o możliwych ruchach kursowych i ich zakresie. Nie chodzi bowiem o to, aby powodowie mieli możliwość przewalutowania umowy, lecz o to, aby byli świadomi tego, jakie maksymalnie koszty tej umowy poniosą. Tego w tej regulacji umownej zabrakło. Dlatego też nie ma mechanizmu, który rozkłada ciężar znaczących wahań kursu franka szwajcarskiego na obie strony. Tą wysokość kursu franka ponosi tylko strona powodowa, ona jest obciążona zwyżką tego kursu, oczywiście też również ta strona skorzysta na jego obniżeniu (tylko jednak jeżeli marża banku nie będzie przewyższać spadku), ale w każdym z tych dwóch przypadków istotne jest to, że w ustaleniu kursu waluty obcej – zarówno kupna, jak i sprzedaży tej waluty – składającego się ze średniego kursu złotego do danej waluty ogłoszonego przez NBP oraz odpowiednio marży kupna lub sprzedaży, te marże sprzedaży/kupna w umowie nie zostały w żaden sposób ograniczone obiektywnymi czynnikami, brak też sposobu ich ustalenia (nie znalazły się tam żadne regulacje odnoszące się do ich ustalenia), o czym była mowa wyżej.

Zasadnie więc Sąd Rejonowy przyjął, że ciężar znaczących wahań zmiany waluty ponosili tylko powodowie, tak wynika z tej umowy kredytowej.

Dodać należy, że z akt sprawy wynika, iż pracownicy banków przedstawiali jedynie ogólnie informowali o możliwości zmiany kursu (z przesłuchanych świadków w tym zakresie tylko M. T. miała styczność z powodami, ale ich nie pamiętała, nie przypominając ich sobie ani podpisania z nimi umowy, jak też okoliczności z tym związanych; powodowie zaś zaznaczyli, że przedstawiono im stabilny kurs franka od dziesięciolecia, o czym była już mowa). W takich warunkach nie można uznać, aby konsumentom, przedstawiono informacje, na podstawie których mogli oszacować – potencjalnie istotne – konsekwencje ekonomiczne ryzyka kursowego. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej wskazuje się zaś, że instytucje finansowe muszą zapewniać kredytobiorcom informacje wystarczające do podejmowania przez nich świadomych i rozważnych decyzji oraz powinny wyjaśniać co najmniej jak na wysokość raty kredytu wpłynęłyby silna deprecjacja środka płatniczego w miejscu zamieszkania kredytobiorcy i wzrost zagranicznej stopy procentowej, przywołując przy tym zalecenia (...) ds. Ryzyka Systemowego (por. wyrok (...) z 20 września 2018 r., w sprawie C-51/17, pkt 74., LEX nr 2600174).

W pozostałej części skarżąca w apelacji nie wskazała sprzeczności z materiałem dowodowym, wyciągnęła tylko z zebranego w sprawie materiału dowodowego odmienne wnioski niż Sąd Rejonowy. Natomiast ocena materiału dowodowego dokonana przez Sąd Rejonowy mieści się w granicach zakreślonych art. 233 § 1 k.p.c., nie została przekroczona granica swobodnej oceny dowodów, a wnioski co do faktów w sposób logiczny wynikają z treści dowodów zgromadzonych w sprawie. Równocześnie Sąd Rejonowy poddał ocenie w sposób kompleksowy i właściwy cały materiał dowodowy zebrany w sprawie, a skarżąca nie wykazała, aby uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, tymczasem tylko takie uchybienia mogą być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów, nie jest bowiem wystarczające samo przekonanie strony o innej niż przyjął sąd wadze poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie, niż ocena sądu.

Dlatego też ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd Rejonowy, co do zasady są prawidłowe i jako takie Sąd Okręgowy uznaje je za własne, ze wskazaniem wyżej wymienionych zmian w tym zakresie. Ponadto w toku postępowania apelacyjnego Sąd Okręgowy dokonał dalszych ustaleń faktycznych, na tym etapie zaistniałych.

Art. 4 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich wskazuje, że nieuczciwy charakter warunków umowy jest określany z uwzględnieniem rodzaju towarów lub usług, których umowa dotyczy i z odniesieniem, w momencie zawarcia umowy, do wszelkich okoliczności związanych

z zawarciem umowy oraz do innych warunków tej umowy lub innej umowy, od której ta jest zależna.

Art. 385¹ § 1 k.c. wskazuje na przesłanki abuzywności, które należy wykazać

(art. 6 k.c.). Są to niezgodnione indywidualnie z konsumentem postanowienia umowne, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Przy czym to przedsiębiorcę obciąża wykazanie, że postanowienie umowne zostało uzgodnione indywidualnie (art. 385¹ § 4 k.c.). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia, na które konsument nie miał realnego wpływu (art. 385¹ § 3 k.c.). Oceniając naruszenie dobrych obyczajów bierze się pod uwagę treść kwestionowanego postanowienia, okoliczności zawarcia umowy, mając na uwadze ewentualne umowy związane (por. art. 385² k.c.). Oceny czy postanowienie jest niedozwolone dokonuje się wg stanu z chwili zawarcia umowy – art. 385² k.c. Dlatego nie będą miały znaczenia okoliczności, które nastąpiły już po jej zawarciu.

Zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., postanowienie niedozwolone nie wiąże konsumenta, a zatem nie wywołuje ono skutków prawnych od samego początku i z mocy samego prawa. Art. 385¹ § 2 k.c. wskazuje zaś, że jeżeli niedozwolone postanowienie umowne nie wiąże konsumenta, strony są związane umową w pozostałym zakresie.

W literaturze i orzecznictwie wskazuje się, że sprzeczne z dobrymi obyczajami są zachowania polegające na niedoinformowaniu, wywołujące dezorientację czy błędne przekonanie, wykorzystywanie niewiedzy lub naiwności, działania nieuczciwe czy nierzetelne, ukształtowanie stosunku prawnego o charakterze zobowiązaniowym niezgodnie z zasadą równorzędności stron (równowagi kontraktowej). (Por. K. K. [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. C. ogólna (art. 353-534), pod red. M. F.

i M. H., (...) z 2018 r., t. 7. do art. 385¹; R. T. [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom III. Zobowiązania. C. ogólna, pod red. J. G., (...) z 2018 r.,

t. 28. do art. 385¹, art. 385² i art. 385³).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, że postanowienie umowne jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, jeżeli kontrahent konsumenta, traktujący go w sposób sprawiedliwy, słuszny i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie spodziewać się, iż konsument ten przyjąłby takie postanowienie w drodze negocjacji indywidualnych; przedsiębiorca, który z przyczyn faktycznych lub prawnych może jednostronnie określić treść klauzuli wiążącej konsumenta, powinien bowiem zachować się lojalnie i uwzględnić jego uzasadnione interesy, kompensując w ten sposób brak rzeczywistego wpływu konsumenta na jej treść; jeżeli tego nie czyni, działa nielojalnie, a więc sprzecznie

z dobrymi obyczajami. Natomiast w celu ustalenia, czy klauzula „rażąco” - tzn. istotnie, znacząco - narusza interesy konsumenta, trzeba w szczególności wziąć pod uwagę, czy pogarsza ona położenie prawne konsumenta w stosunku do tego, które w braku umownej regulacji wynikałoby z przepisów prawa, w tym dyspozytywnych (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2020 r., sygn. akt III CSK 343/17, OSNC 2021/2/13 odwołujące się także do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej).

W apelacji pozwana przedstawia tezę, że przyjęcie ewentualnej abuzywności powinno dotyczyć nie całej klauzuli indeksacyjnej, ale jedynie ustalonej marży banku. Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że kwestia abuzywności postanowień umownych jest związana z tym, aby sąd oceniający zapisy umowne nie miał możliwości zmiany postanowień umownych w tym zakresie, ale doprowadził do usunięcia – określonych jako abuzywne – postanowień umownych. Chodzi bowiem o to, aby przedsiębiorca, stosujący takie klauzule niedozwolone, był odstraszonej poprzez usunięcie ich z umowy, zamiast przez zmianę postanowień, których one dotyczą na dozwolone. Wskazują na to orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, które obowiązują w polskim systemie prawnym (por. wyrok (...) z 26 marca 2019 r., w sprawie C-70/17, LEX nr 2636811). Wskazuje się także, że nie może być tak, aby doprowadzić do sytuacji, w której po usunięciu nieuczciwego warunku umowa nie mogła obowiązywać, gdy byłoby to niekorzystne dla konsumenta, który nie był o tym, właściwie poinformowany. Jednocześnie w sprawie C-19/20 (wyrok (...) z 29 kwietnia 2021 r., LEX nr 3166094) Trybunał wyraźnie zaznaczył, że wykładnia regulacji dyrektywy 93/13 (przywołanej przez Sąd Rejonowy) stoi na przeszkodzie temu, aby usunąć jedynie nieuczciwy element warunków umowy zawartej między przedsiębiorcą a konsumentem, jeżeli takie usunięcie sprowadza się do zmiany treści tego warunku przez zmianę jego istoty. Usunięcie z warunku umownego, stanowiącego klauzulę indeksacyjną, elementu

określającego marżę zmienia treść tego warunku; ta marża wpływa bowiem istotnie na ustalenie kursu waluty dla danej umowy. Jedynie gdyby element klauzuli indeksacyjnej, dotyczący marży, stanowił zobowiązanie umowne odrębne od innych postanowień umownych, które mogłyby być przedmiotem zindywidualizowanego badania jego nieuczciwego charakteru, mogłyby podlegać usunięciu (por. pkt 71., C-19/20); tak jednak nie jest, bo klauzula indeksacyjna (przeliczeniowa) w tej umowie stanowi jeden warunek. Nie ma tu znaczenia nawet sposób redakcji (por. pkt 74., C-19/20).

Oczywistym jest, że określanie kursu kupna czy sprzedaży poprzez wskazanie kilku elementów, z których te kursy się składają może prowadzić do wniosku, że usunięcie któregośkolwiek z nich nie wpływa na istotę klauzuli indeksacyjnej. Trzeba jednak wziąć pod uwagę, że w § 17 ust. 1 umowy wskazano, że do rozliczania transakcji wypłat i spłat kredytów stosowane są odpowiednio kursy kupna/sprzedaży dla kredytów hipotecznych udzielanych przez bank walut zawartych w jego ofercie, obowiązujące dniu dokonania transakcji (chodzi o te obowiązujące w banku). Ponadto w § 1 ust. 1 umowy wyraźnie wskazano, że saldo jest wyrażone w walucie, do której indeksowany jest kredyt wg kursu kupna waluty, do której indeksowany jest kredyt, podanego w tabeli kursów kupna/sprzedaży, opisanej szczegółowo w § 17, a następnie – już po dniu wypłaty – saldo walutowe przeliczane jest dziennie na złote polskie wg kursu sprzedaży waluty, do której indeksowany jest kredyt podanego w tejże tabeli. To bank oznacza tabelę kursów, a jej konglomeraty – określone w § 17 umowy – stanowią łącznie klauzulę indeksacyjną (one są w całości elementem tabeli; wynik tych dwóch elementów znajduje się w tabeli ustalonej przez bank – por. § 17 ust. 5 umowy); to więc bank ustala zarówno kurs kupna, jak i kurs sprzedaży, a przedstawia je w tabeli. Usunięcie któregośkolwiek z elementów tej klauzuli, wpływa na istotę zobowiązania, a także na stosowanie kursu waluty w sposób istotny. Za tym idzie wniosek, że usunięcie któregośkolwiek z elementów tejże klauzuli zmienia jej istotę (usunięcie marży wprowadza weryfikowalny przelicznik, ale usuwa istotny element zobowiązania). Istota tej klauzuli sprowadza się bowiem do tego, że całościowe jej brzmienie wskazuje, iż kredytobiorca nie jest w stanie ustalić w jakiej maksymalnej wysokości będzie wyrażone jego zobowiązanie, a bank ma wpływ na jeden z elementów tej klauzuli (o tym była mowa wyżej), który jednak nie jest osobnym warunkiem umownym. Sąd zaś nie ma uprawnienia do zmiany treści tego warunku (por. pkt 53., C-70/17 oraz pkt 64. wyroku (...) z 8 września 2022 r., C-80/21, LEX nr 3399891), postanowienia umownego dotyczącego klauzuli indeksacyjnej. Trzeba tu jednocześnie jeszcze raz podkreślić, że z umowy nie wynika sposób wyliczenia marży.

To wskazuje na nieprawidłowość tej tezy pozwanej stawianej w apelacji. Powodowie, w klauzuli indeksacyjnej, nie są bowiem zobowiązani wyłącznie (odrębnie) do zapłaty marży na rzecz banku, gdyż jednocześnie ta marża jest ściśle powiązana z kursem złotego względem waluty. Usunięcie któregośkolwiek z tych elementów wpływa na istotę klauzuli indeksacyjnej w pierwotnym brzmieniu. Ta klauzula stanowi też jedno świadczenie, nie są to dwa odrębne zobowiązania umowne.

Takie okoliczności, zdaniem Sądu Okręgowego, wskazują na to, że usunięcie elementu abuzywnego z treści klauzuli spowodowałoby wpływ na jej istotę, a co za tym idzie stosowanie przez przedsiębiorcę klauzul niedozwolonych nie byłoby obarczone dla niego odpowiednio daleko idącą sankcją. Przedsiębiorca bowiem niedozwolone postanowienie umowne – ustalone w ten sposób przez Sąd Rejonowy – zawarł w klauzuli indeksacyjnej, która stanowi całość, a nie kilka odrębnych od siebie elementów. Marża nie jest odrębnym elementem tej klauzuli. Klauzula indeksacyjna stanowi jeden warunek umowny, eliminacja samej marży zmienia jej istotę.

Dlatego niezrozumiałe jest stanowisko (por. sygn. akt II CSKP 364/22, OSNC-ZD 2022/4/51), że eliminacja marży banku umożliwia dalsze trwanie umowy przy średnim kursie NBP, bo jest to osobny warunek umowny. Przywołanie na uzasadnienie tej tezy orzecznictwa Trybunału dotyczącego odsetek zwykłych i tych za zwłokę, zdaniem Sądu Okręgowego, nie jest przekonujące; oba bowiem te zastrzeżone warunki, dotyczące odsetek, Trybunał wyraźnie rozróżniał jako odrębne (por. pkt 73., C-19/20; pkt 22., 76., 77., C-96/16, LEX nr 2600267). W rozpoznawanej zaś sprawie mamy do czynienia z jednym warunkiem – klauzulą przeliczeniową (indeksacyjną), warunek ten składa się jednak z dwóch elementów. Usunięcie któregośkolwiek z tych elementów wpływa zaś na deformację umowy, zmienia istotę tego warunku. Bank ustalił bowiem, że będzie stosował przelicznik inny niż średni kurs NBP, dokonywał więc

jego zmiany przez marżę. Dlatego też nie można rozdzielać tego warunku na dwie, odrębne jednostki redakcyjne, bo nie sposób redakcji ma znaczenie, lecz to, czy jest to jeden, czy też dwa warunki. Zdaniem Sądu Okręgowego ta klauzula stanowi jeden warunek, a sanowanie go poprzez usunięcie jednego z jego elementów jest nieuprawnioną ingerencją w istotę tego warunku, stanowiąc jego istotną zmianę.

Warto też podkreślić, że pozwana w żaden sposób nie wykazała, aby postanowienia umowne były indywidualnie uzgadniane z konsumentami.

Kolejna rzecz, zaznaczona już wyżej, jest związana z brakiem wyznaczenia „bezpiecznika”, co powoduje, że zwyżkę kursu ponosi tylko konsument, który dodatkowo nie był informowany w wystarczający sposób o takiej możliwości. To zaś, sprzecznie z dobrymi obyczajami, rażąco naraża jego interesy. Nawet ewentualne usunięcie samej marży banku z treści klauzuli nie spowoduje powstania rzeczywistej równowagi stron tej umowy właśnie z uwagi na brak tego „bezpiecznika” i niewłaściwe poinformowanie konsumentów o ryzyku kursowym (por. przywołany wyżej wyrok (...), C-51/17, pkt 74.).

Klauzula indeksacyjna stanowi mechanizm określający świadczenia główne stron (por. wyrok (...) z 14 marca 2019 r., pkt. 48. i 52., w sprawie C-118/17, LEX nr 2631770), dotyczy jej głównych świadczeń, a jej brak (bo jako abuzywną należy ją usunąć) uniemożliwia ustalenie wysokości umownych zobowiązań; rat i całego zobowiązania. Klauzula ta nie jest też oznaczona w sposób jednoznaczny i nie była indywidualnie uzgadniana.

Zastosowana przez Sąd Rejonowy regulacja prawna związana z niedozwolonymi klauzulami umownymi i ich wpływem na ważność umowy oraz w związku z tym jej nieważnością jest prawidłowa, za wyjątkiem przywołania regulacji art. 58 § 3 k.c., gdyż tej się nie stosuje w tej części, wystarczająca jest tu regulacja art. 385¹ § 1 k.c., który wskazuje na skutki abuzywności, działające ex lege – sankcja bezskuteczności niedozwolonego postanowienia umownego (pośrednio na upadek umowy z uwagi na trwałą bezskuteczność umowy)

w związku z art. 385¹ § 2 k.c. (ta regulacja wyłącza stosowanie art. 58 § 3 k.c.); taka deformacja umowy – na skutek eliminacji niedozwolonych jej postanowień – która prowadzi do niemożności odtworzenia praw i obowiązków stron na podstawie pozostałej treści umowy prowadzi do wniosku o jej nieobowiązanie także w pozostałej części (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., sygn. akt III CZP 6/21, OSNC 2021/9/56 i przywołane tam orzecznictwo). Dlatego też świadczenia spełnione na podstawie takiej umowy przez powodów należy traktować jako nienależne (art. 410 § 2 k.c.).

Trzeba także zaznaczyć, że Sąd Rejonowy – stosując teorię salda – bezzasadnie uwzględnił wzajemne rozliczenie stron pomimo braku zarzutu potrącenia ze strony pozwanej. Zdaniem Sądu Okręgowego, w takiej sytuacji procesowej, przy zaprzeczeniu pozwanej co do bezskuteczności (nieważności) umowy, powinien zastosować teorię dwóch kondycji (za tym opowiada się orzecznictwo i literatura), która zakłada, że każda ze stron takiej nieważnej umowy ma osobne roszczenia względem drugiej (por. art. 410 § 1 k.c. w związku z art. 405 k.c.; uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., sygn. akt III CZP 6/21, OSNC 2021/9/56, której nadano moc zasady prawnej). Spełnienie bowiem nienależnego świadczenia jest źródłem roszczenia zwrotnego i wypełnia przesłankę zubożenia po stronie powodów, zaś uzyskanie tego świadczenia przez pozwaną - przesłankę jej wzbogacenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z 11.12.2019 r., sygn. akt V CSK 382/18, LEX nr 2771344 i przywołane tamże orzecznictwo).

Powodowie swoje roszczenie wyartykułowali w procesie, a pozwana nie złożyła wówczas zarzutu potrącenia, nie było więc podstaw do uwzględnienia jakiegokolwiek jej żądania. Dopiero na etapie postępowania odwoławczego pozwana zastrzegła prawo zatrzymania (k. 689-701, por. art. 496 k.c.) złożone na wypadek uwzględnienia żądania powodów związanego z nieważnością umowy, jest to element prawa materialnego i musi być brany pod uwagę w każdym stanie sprawy, tym bardziej, że oświadczenia w tym zakresie powodowie otrzymali 1 sierpnia 2022 r. (oświadczenie pozwanej o skorzystaniu z prawa zatrzymania na wypadek uwzględnienia żądania powodów związanego z nieważnością umowy k. 689-701). Biorąc pod uwagę, że pozwana wypłaciła powodom 199999,99 zł i w tym zakresie zastrzegła swe prawo,

mogła przypuszczać, że sąd uwzględni jej zarzut, gdyż żądanie zatrzymania jest wyższe niż żądanie powodów w tym procesie, a jest oparte na przysługującym pozwanej świadczeniu z tytułu wypłaty kwoty kredytu z umowy uznanej za trwale bezskuteczną, nieważną (por. art. 410 § 1 i 2 k.c. w związku z art. 405 k.c.).

Zgodnie jednak z art. 89 k.c. z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych albo wynikających z właściwości czynności prawnej, powstanie lub ustanie skutków czynności prawnej można uzależnić od zdarzenia przyszłego i niepewnego (warunek).

Skorzystanie z prawa zatrzymania, przy trwałej bezskuteczności umowy kredytu, zostało dopuszczone w orzecznictwie Sądu Najwyższego (uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 7 maja 2021 r., sygn. akt III CZP 6/21, OSNC 2021/9/56, s. 22-25), wskazano bowiem, że jest to coś więcej niż zobowiązanie do świadczenia wzajemnego, dlatego regulacje art. 497 k.c. w związku z art. 496 k.c. stosuje się na zasadzie a minori ad maius (por. uchwałę Sądu Najwyższego z 16 lutego 2021 r., sygn. akt III CZP 11/20, OSNC 2021/6/40). Skorzystanie z tego prawa zapobiega zagrożeniom związanym z niewypłacalnością jednego z obustronnie wzbogaconych. Sąd Najwyższy wskazał, że nie stoi temu na przeszkodzie, iż zwrot samego kapitału w ratach nie stanowi świadczenia wzajemnego, którym z kolei pozostaje zapłacenie oprocentowania i prowizji. W orzecznictwie jest taka umowa (kredytu) traktowana niejednolicie, raz jako wzajemna, a innym razem odmawia jej się tego charakteru.

Należy jednak zwrócić uwagę, że prawo zatrzymania jest uprawnieniem prawokształtującym, wyłącza bowiem opóźnienie w spełnieniu świadczenia, bo nie staje się ono wymagalne, a roszczenie o jego spełnienie jest bezskuteczne (por. R. Tanajewska [w:] Kodeks cywilny. Komentarz aktualizowany, red. J. Ciszewski, P. Nazaruk, LEX/el. 2022, t. 7., 8. do art. 496 i przywołane tamże orzecznictwo; A. Stępień-Sporek [w:] Kodeks cywilny. Komentarz, wyd. II, red. J. Ciszewski, Warszawa 2014, t. 15. do art. 496), a co za tym idzie – co do zasady – nie może być złożone pod warunkiem, z zastrzeżeniem warunku. Dopuszczalne jest tylko zastrzeżenie warunku, przy jednostronnej czynności prawnej prawokształtującej, gdy jego ziszczenie się zależy od zachowania się adresata tego oświadczenia (K. Panfil [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna, cz. 2 (art. 56–125), red. J. Gudowski, Warszawa 2021, t. 45 i 47 do art. 89 i przywołane tamże orzecznictwo). W literaturze wskazuje się jednak także, że jednostronne czynności prawne prawokształtujące nie mogą zawierać warunku (A. J. [w:] Kodeks cywilny. Komentarz. T. C. ogólna (art. 1-125), red. M. F., M. H., W. 2018, t. 11. do art. 89).

W rozpoznawanej sprawie, jak już wyżej zaznaczono, pozwana zgłosiła zarzut zatrzymania, jednak samo oświadczenie zostało złożone powodom warunkowo, a ziszczenie się tego warunku nie zależy od zachowania powodów tylko od oceny sądu (zostało ono złożone na wypadek uwzględnienia żądania powodów związanego z nieważnością umowy).

Pozwana złożyła także osobny pozew w Sądzie Okręgowym w Gliwicach dochodząc od powodów 264643,61 zł, w tym także 199999,99 zł wypłaconych środków z umowy kredytu, z wnioskiem o zabezpieczenie w wysokości 288744,61 zł oraz o zawieszenie postępowania do czasu rozpoznania apelacji w sprawie z powództwa powodów, z zaznaczeniem, że w jej ocenie umowa jest ważna i skuteczna, a została zmuszona do złożenia powództwa, aby chronić swoje roszczenia. Sąd Okręgowy w Gliwicach sprawę z powództwa banku zawiesił do czasu rozpoznania sprawy III Ca 1073/21. (Por. akta Sądu Okręgowego w Gliwicach o sygn. I C 1122/21). To też wskazuje, że oświadczenie względem powodów, doręczone im 1 sierpnia 2022 r., zostało złożone pod warunkiem.

Z tych przyczyn, w realiach tej sprawy, nie było podstaw do uwzględnienia tego zarzutu jako skutecznego. Nie można też tracić z pola widzenia faktu, że powodowie nadal spłacają raty, a dochodzone przez nich roszczenie jest tylko częścią tego co spłacili pozwanej; to też jest argument dla niezasadności podniesionego zarzutu przedawnienia, gdyż żądanie powodów nie obejmuje okresu przed 1 października 2010 r.

W tej sprawie doszło do zmiany powództwa, przy czym powodowie w żadnej części żądania pozwu nie wycofali. Oni rozszerzyli to żądanie, wskazując jako główne żądanie zasądzenia wyższej kwoty w związku z nieważnością umowy, a jako żądanie ewentualne wskazali dochodzoną wcześniej pozwem niższą kwotę, podtrzymując także żądanie ustalenia abuzywności postanowień umowy kredytu /k. 349-353/. To żądanie ustalenia abuzywności umowy kredytu musi być jednak powiązane z ich żądaniem ewentualnym, bo do takiej sytuacji prowadzi zmiana żądania powodów; trzeba bowiem mieć na uwadze, że żądanie wyższej kwoty w związku z nieważnością umowy jest dalej idące, aczkolwiek przesłankowo zawiera w sobie także konieczność oceny abuzywności postanowień umowy. Powodowie jednak nie wyeksponowali osobno żądania ustalenia nieważności umowy, wskazuje na to także ich apelacja, w której domagają się zasądzenia kwoty z powództwa głównego w związku z nieważną umową kredytu.

Biorąc pod uwagę, że niedozwolone klauzule umowne zawarte w tej umowie doprowadziły do jej nieważności, nie było podstaw do orzekania o powództwie ewentualnym, gdyż zasadne okazało się powództwo główne. Apelacja powodów także nie żądała odrębnie ustalenia abuzywności konkretnych postanowień umowy czy też ustalenia nieważności umowy. To spowodowało też konieczność nowej redakcji zaskarżonego wyroku.

W sprawie pozwana nie zgłaszała zarzutu potrącenia. Nie było więc podstaw do stosowania wzajemnych rozliczeń. Tym bardziej, że w orzecznictwie wskazuje się na teorię dwóch kondycji, o czym była mowa wyżej.

Konsekwencją stwierdzenia trwałej bezskuteczności postanowień umowy prowadzących do nieważności umowy było przyjęcie zasadności żądania zwrotu kwot jakie powodowie świadczyli w ramach wykonania nieważnej umowy (oczywiście tylko w tej części, której żądali) - w oparciu o art. 405 k.c. w związku z art. 410 § 1 i 2 k.c.

Powodowie zmieniając powództwo żądali odsetek od kwoty żądanej w powództwie głównym od 28 września 2020 r. /k. 349/, bo taka jest data tego pisma, jednak wcześniej nie wzywali pozwanej o zapłatę żądanej kwoty z uwagi na nieważność (trwałą bezskuteczność) umowy, dlatego też – zgodnie z art. 455 k.c. – Sąd Okręgowy przyjął, iż wezwanie do zapłaty w tej części stanowi doręczenie pozwanej odpisu pisma procesowego, które nastąpiło 20 października 2020 r. /k. 357/, bo od tego dnia pozostaje ona w opóźnieniu.

Rozstrzygnięcie o kosztach procesu przed Sądem Rejonowy zostało oparte na regulacji art. 100 k.p.c., gdyż powodowie tylko w niewielkim zakresie ulegli pozwanej, przy czym do wartości przedmiotu sprawy, od której uzależnione jest ustalenie wysokości wynagrodzenia pełnomocników przyjętą niższą z nich, tą która została wyznaczona przed zmianą powództwa, zgodnie z § 19 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. poz. 1800 ze zm.).

Dlatego też apelacja pozwanej okazała się bezzasadna, a apelacja powodów musiała doprowadzić do zmiany zaskarżanego wyroku.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie:

a) art. 385 k.p.c., należało orzec jak w pkt. I sentencji, przy czym orzeczenie o kosztach postępowania w tej części (pkt II sentencji) oparto na regulacji art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie i § 10 ust. 1 pkt tego rozporządzenia,

b) art. 386 § 1 k.p.c., należało orzec jak w pkt. III sentencji, przy czym orzeczenie o kosztach postępowania w tej części (pkt IV sentencji) oparto na regulacji art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie i § 10 ust. 1 pkt tego rozporządzenia

Dodać należy, że odsetki od kosztów procesu (art. 98 § 11 k.p.c.) należą się wówczas, gdy postępowanie zostało wszczęte po 7 listopada 2019 r., co w tej sprawie nie miało miejsca, gdyż wszczęto je wcześniej [por. art. 9 ust. 6 ustawy z 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1469)].

SSO Roman Troll